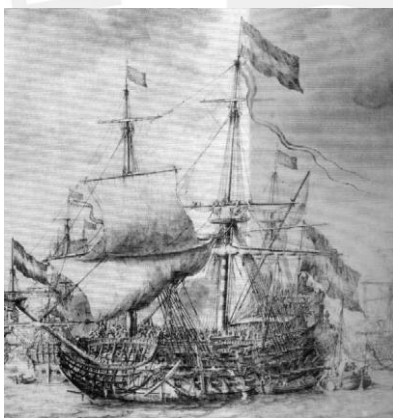

SLAG BIJ DE ETNA 22 april 1676

Nadat in het begin van 1674 de Nederlandse en Britse regering vrede hadden gesloten, bleef de oorlog tussen de Republiek en Frankrijk gaande. De Verenigde Provinciën waren op dat moment niet de enige natie die het met Lodewijk XIV aan de stok hadden. De Fransen steunden de opstandelingen op Sicilië die probeerden hun onder Spaans bewind staande eiland onafhankelijk te maken. De zwakke Spaanse vloot kon tegen de Franse zeemacht weinig uitrichten. Aldus wendde de Spaanse koningin-regentes Maria Anne van Oostenrijk zich tot Willem III met het verzoek om een vloot onder bevel van luitenant-admiraal Michiel de Ruyter te sturen. Zij beriep zich daarbij op het uit 1673 stammende traktaat tussen Nederland en Spanje waarin beide naties elkaar wederzijdse steun hadden beloofd.

Twee mislukte pogingen om Lodewijk XIV een hak te zetten ten spijt (mislukte aanval op Martinique en onsuccesvolle landingsoperaties op de Franse westkust in 1674), besloot de Nederlandse stadhouder Willem III het Spaanse verzoek in te willigen. In de zomer van 1675 werden achttien oorlogsschepen en enkele kleinere schepen in gereedheid gebracht. De negen-en-zestig-jarige admiraal De Ruyter had zo zijn twijfels over de op handen zijnde expeditie. Hij achtte de hoeveelheid Nederlandse schepen en de inzet van de Spanjaarden te gering, terwijl de Fransen wel eens veel sterker konden zijn dan de hoge heren in Den Haag voorspelden. Één van de Hoogmogende Heeren bestond het de beroemde admiraal, aan wie Nederland 3 jaar daarvoor haar onafhankelijkheid dankte met grofheid te bejegenen en te vragen of hij op zijn oude dag wellicht bang te moede geworden was. De Ruyter antwoordde: Neen, ik ben niet bang geworden, maar het doet mij leed, dat de Heren Staten hun vlag zo veil hebben. Toen men aandrang en hem verzocht de missie toch te ondernemen, aanvaardde hij het opperbevel over deze hulpvloot met de woorden:

"De Heeren hebben mij niet te verzoeken maar te gebieden en al werd my bevolen 's Lands vlag op één enkel schip te voeren, ik zou daarmee in zee gaan. En daar de Heeren Staaten hun vlag betrouwen, zal ik myn leven wagen."

De Eendracht. Hier afgebeeld liggend in de haven van Napels op 22 februari 1676 op het moment dat de zojuist bevrijde Hongaarse predikanten aan boord kwamen.

Aldus vertrok in augustus 1675 de hulpvloot naar Spanje. De Ruyter voerde aan boord van het lineschip "Eendracht" (76 stukken) het opperbevel. Zijn directe ondergeschikten waren vice-admiraal [14] Jan Jansz den Haen (1630-1676) en schout-bij-nacht Nicolaas Verschoor (1621-1676).

Op 26 september ankerden de schepen in de Baai van Cadix.

De Ruyter kreeg gelijk voor wat betreft zijn ideeën over de Spaanse samenwerking. In geen velden of wegen was de Spaanse vloot te bekennen. Toen De Ruyter op 20 december aankwam bij Sicilië, bleek dat de Spaanse schepen al weken in de Baai van Palermo lagen,

in afwachting van herstellingen en bevoorrading. Het zou nog weken duren voor de Spaanse vloot gereed was. Slechts enkele galeien hadden zich bij de Nederlandse hulpvloot gevoegd toen De Ruyter op begin januari vernam dat de Franse vloot op weg was naar de Siciliaanse hoofdstad Messina.

De Franse vloot, bestaande uit onder meer twintig zware linesschepen, stond onder bevel van vice-admiraal Abraham Duquesne (1610-1688). Hij had tot taak om de Franse aanvoerlijnen naar Messina, nu bedreigd door de aanwezigheid van de Nederlandse vloot, te verdedigen. Van Duquesne is bekend dat hij als waarnemer de 4-daagse zeeslag meemaakte a/b "De Zeven Provinciën". Hij had een enorme bewondering voor de Ruyter en zei o.a. in zijn rapport van de slag voor Lodewijk de XIV:

"De Hollandse vloot onder de Ruyter kan in vliegende storm en dichte mist een maanloze nacht ingaan en er de volgende dag in perfecte kiellinie uitkomen"

Hij beschouwde de Ruyter als zijn grote voorbeeld.

Op 7 januari 1676 troffen beide vloten elkaar, het eigenlijke gevecht vond plaats op de volgende dag. Ook nu kreeg De Ruyter gelijk. Zijn tegenstander bezat niet alleen meer schepen dan hijzelf, maar de Franse linesschepen waren stuk voor stuk zwaarder bewapend dan hun Hollandse tegenstanders, bovendien had de Ruyter's bewonderaar goed opgelet en veel van de Ruyter's tactische manoeuvres afgekeken en zijn manschappen en schepen perfect geoefend.

De Fransen hadden de loef, maar slaagden er ondanks hun numerieke overwicht en diverse branderaanvallen niet in de Nederlanders te verslaan. In feite eindigde de zogenaamde Zeeslag bij Stromboli onbeslist. De Hollandse verliezen waren relatief gering: 240 doden en gewonden (schout-bij-nacht Verschoor sneuvelde) en de dag na de slag zonk het lekgeschoten schip "Essen". Duquesne verloor geen schip, maar de aantallen gekwetsten werden geschat op 400 tot 1500 Franse zeelieden.

De dag na de zeeslag voegden zich in de Baai van Palermo eindelijk negen Spaanse schepen bij de Nederlandse vloot. Opperbevelhebber werd nu de Spaanse vice-admiraal Prins van Montesarchio. Later zou het bevel overgaan op vice-admiraal Don Francisco Pereire Freire de la Zerda (?-1676). Beide Spaanse admirals waren lager in rang dan De Ruyter. De Nederlandse admiraal legde zich tijdelijk bij deze beslissing neer.

Op 14 maart verliet de Spaans-Nederlandse vloot de Baai van Palermo. Nadat een aanval op de Messina (25 maart) was mislukt en op de havenstad Augusta gaande was, bereikte de gecombineerde vloot op 20 april het bericht dat de vijandelijke vloot de haven van Messina had verlaten. Direct voer de Spaans-Nederlandse vloot, inmiddels weer onder het opperbevel van De Ruyter, de vijand tegemoet. Op 22 april ontbrandde in het gezicht van de vulkaan Etna het gevecht.

Een Franse gravure waarop het moment van het eerste treffen tussen de twee in kiellinie varende vloten wordt weergegeven.

In het schema boven de afbeelding vertegenwoordigt de onderste lijn de Franse vloot.

De verhoudingen lagen dit keer nog meer scheef dan tijdens de Zeeslag bij Stromboli. De Franse vloot stond wederom onder bevel van de vice-admiraal Duquesne. Hij commandeerde negenentwintig linesschepen, vijf fregatten en zeventien branders en galeien. De totale aantallen bemanningsleden en stukken geschut bedroegen aan Franse zijde ruim 10000 en 1760. Vijf van de grootste Franse schepen voerden negentig of meer kanons.

De Spaans-Nederlandse vloot telde negentien linesschepen, zeven fregatten, zes snauwen (8 stukken), vijf branders, negen galeien en enkele kleinere scheepjes. Slechts vier linesschepen voerden

zeventig of meer kanons. De schepen waren slecht bevoorraad en vooral de Spaanse schepen beschikten over matig geoefende bemanningen. In totaal beschikten de Spanjaarden en Nederlanders over ongeveer 1450 stukken geschut en 6 à 7000 matrozen. Twee van deze 1450 kanons werden door de Italiaanse regering in 1907 aan Nederland geschonken, ze waren opgedoken van de plaats van de slag. Deze kanons staan nu naast de sokkel van het beroemde standbeeld van de Ruyter op de boulevard te Vlissingen.

Het standbeeld van Louis Royer uit 1841, met de twee kanons die in 1907 naast het beeld werden geplaatst

Beide vloten waren in drie smaldelen opgedeeld. Aan Franse zijde voerde luitenant-generaal Markies D'Almeira het bevel over de voorhoede, commandeerde Duquesne de middentocht en vice-admiraal De Gabaret de achterhoede. Aan Spaans-Nederlandse zijde lag het bevel over de voorhoede in handen van De Ruyter, het middelste smaldeel werd aangevoerd door De La Zerda en De Haen commandeerde de achterhoede.

Rond vier uur in de middag begon de zeeslag. De Ruyter, die weinig vertrouwen had in het Spaanse smaldeel, zette alles op alles om de Franse linie te doorbreken om zodoende de Franse vloot in verwarring te brengen. Hij had de loef, maar de wind was uiterst zwak. Door een zeer hevige beschieting raakte de Franse voorhoede tijdelijk in verwarring, hetgeen verergerd werd door het sneuvelen van D'Almeiras. Aan Nederlandse zijde moest ook stevig geïncasseerd worden. Vijf schepen moesten door galeien uit de linie gesleept worden. Kort na de aanvang van het

gevecht werd De Ruyter door een kanonskogel getroffen. Zijn rechterbeen werd afgeschoten en hij stortte van de kampanje op het daaronder liggende opperdek. Zwaar gewond werd hij naar zijn kajuit gebracht, waarvandaan hij zijn manschappen aanmoedigde. De kapitein van de "Eendracht" kapitein ter zee Gerard Callenburgh (1642-1722) nam het bevel van de voorhoede over, en hield zich daarbij goed staande.

De Spaanse middentocht was echter op afstand gebleven en bevond zich nu op ruime afstand van de Nederlandse voorhoede. Callenburgh liet zijn smaldeel inhouden om de aansluiting niet te missen. Hierdoor kwam hij in contact met het Franse smaldeel van Duquesne. Dit had tot u toe weinig geleden van de zwakke Spaanse beschieting en gaf nu de Nederlanders de volle laag. Pas aan het einde van het gevecht, rond zeven uur 's avonds, deden enkele Spaanse schepen een poging om zich in het strijdgewoel te mengen. De Nederlandse achterhoede onder Den Haen beet stevig van zich af, maar kon het gemis aan Spaanse inzet niet compenseren.

Vreemd genoeg liet op dat moment Duquesne zijn schepen hergroeperen en keerde hij de gecombineerde vloot 'de spiegels toe'. De Nederlanders en Spanjaarden achtervolgden de Fransen nog een uur, waarna de zwaar gewonde De Ruyter besloot de haven van Syracuse binnen te lopen.

Een zwaar gehavend Hollands schip wordt door enige galeien uit de vuurlinie gesleept.

Hoewel beide vloten de overwinning uitriepen, eindigde ook deze zeeslag onbeslist. De schade aan Franse en Nederlandse zijde was enorm en beide partijen verloren tussen de

500 en 700 bemanningsleden. In het voordeel van De Ruyter en zijn ondergeschikten sprak het feit dat zij met hun zwakkere vloot de Fransen het eerst deden terugdeinzen, en in ieder geval hadden belet hun voornemen tot uitvoering te brengen, aldus gezien zou van een "tactische" overwinning kunnen worden gesproken, al was het militair gezien waarschijnlijk meer een verlies.

De gecombineerde vloot was zo zwaar gehavend dat zij de haven van Syracuse voorlopig niet kon verlaten. Een Frans konvooi uit Toulon kon hierdoor ongestoord Messina bereiken. De Spaans-Nederlandse samenwerking had een nieuw dieptepunt bereikt.

Op 29 april 1676, rond half tien 's avonds, stierf de grootste vlootvoogd die Nederland – en volgens hedendaagse maritieme historici, de wereld - tot nog toe gekend heeft. Het lichaam van De Ruyter werd gebalsemd en geplaatst in een loden kist in de kajuit van de "Eendracht". Daar heeft het nog een complete zeeslag moeten doorstaan (Zeeslag in de Baai van Palermo, 2 juni 1676 waarbij zijn opvolger, Jan den Haen, sneuvelde.

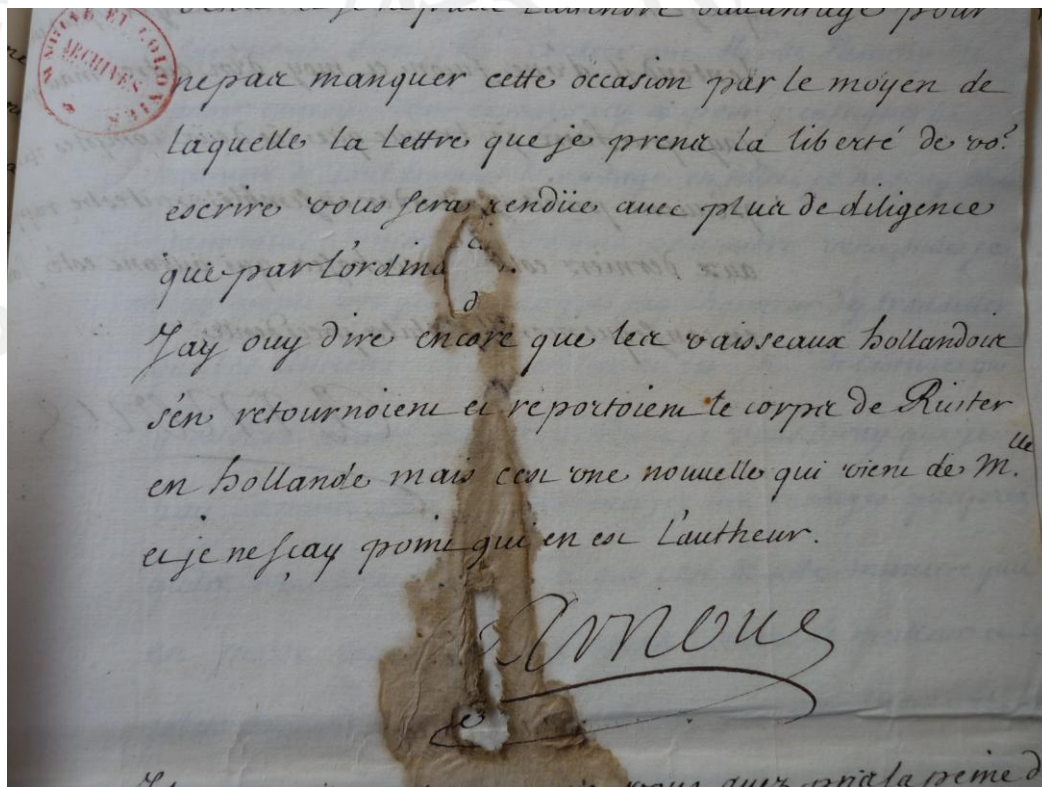

Op dit gobelin wordt de uitreiking van de hertogstitel aan de Ruyter afgebeeld, Het is dus een historisch onjuiste voorstelling, omdat dit voorval nimmer kon hebben plaats gevonden.

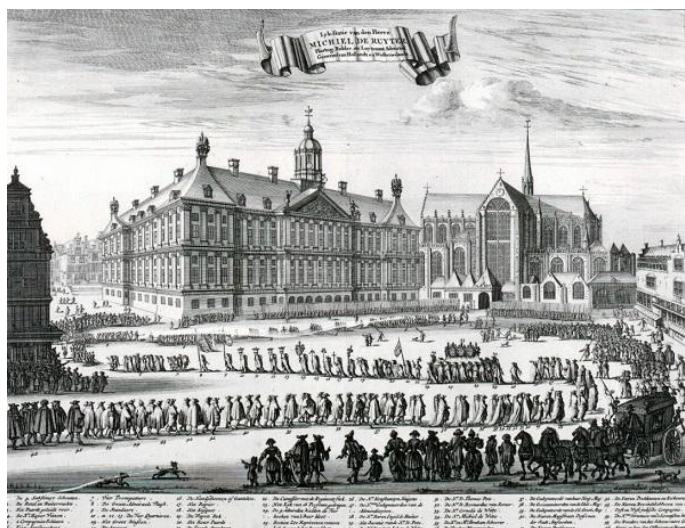
De Ruyter werd door de Spaanse koning in de adelstand verheven met de titel van Hertog. Hij heeft die titel nimmer kunnen aanvaarden - en zou dat gezien zijn minachting voor de Spaanse vloot wellicht ook niet gedaan hebben - omdat hij al was overleden toen het bericht de vloot bereikte.

Willem III verbood de Ruyter's zoon Engel om de hertogstitel te voeren omdat hij geen hertogen in de Nederlandse adel wenste. De Oranjes zijn Graven, wat een lagere adellijke rang is. Engel kreeg daarop later de baronnentitel van de Spaanse Koning. De daarbij behorende uitbreiding van het familiewapen van de Ruyter, werd door Engel gebruikt bij de afbeeldingen van het wapen op het praalgraf in de Nieuwe Kerk te Amsterdam. Zie hiervoor de uitleg in het document "Stichting-Familie-Wapen".

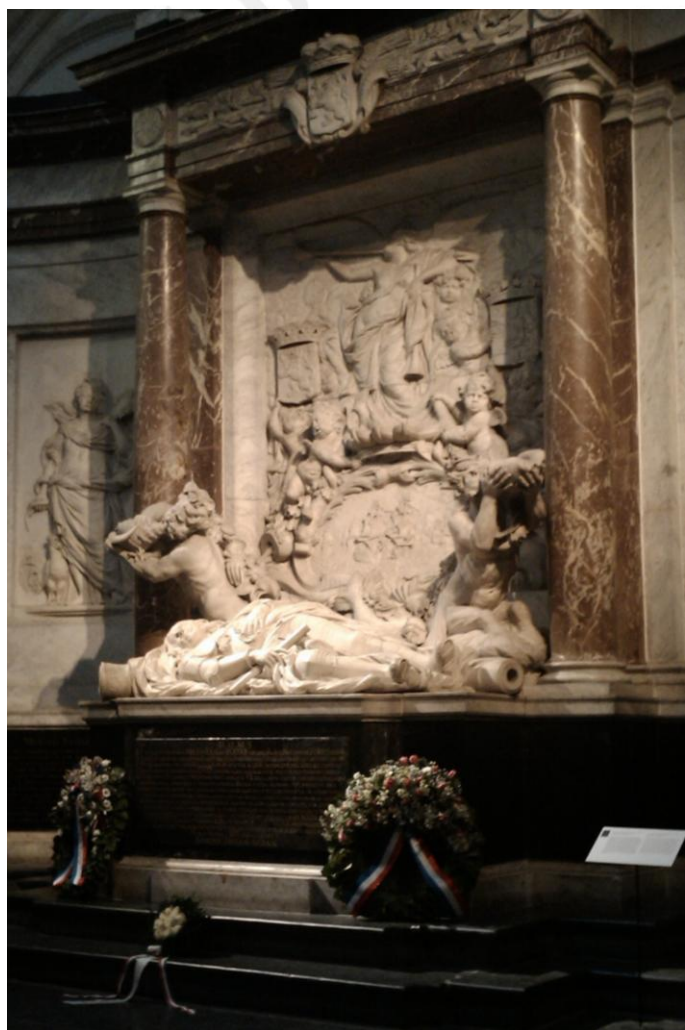
Op 30 januari 1677 werd de Ruyter's stoffelijk overschot in Hellevoetsluis aan land gebracht. Koning Lodewijk beval tijdens de tocht langs de Franse kust tot het brengen van een eresaluut van 21 schoten, door de Franse havens die het schip passeerde. Hoewel de originele opdracht door Louis XIV nog niet gevonden is, onderschrijft deze excuusbrief van havenmeester Arnoul van Toulon de opdracht. (Vondst: J Nuboer)

Op 18 maart 1677 werd De Ruyter, onder enorme publieke belangstelling, bijgezet in een praalgraf in de Nieuwe Kerk te Amsterdam.

De begrafenisstoet op de Dam.

Het praalgraf in de Nieuwe Kerk.